

Da Kongens Nytorv blev brolagt

Ingeniør Arne Rosenkvist
arne.rosenkvist@mail.tele.dk

Akademiingeniør Carl Johan Hansen
cjhansen22@gmail.com

I landsbyen Daugård i Hedensted kommune ligger herregården Williamsborg.

Den hed oprindelig Bryskesborg efter den gamle adelsfamilie Bryske til Tirsbæk ved Vejle fjord. I 1772 bliver datteren på Tirsbæk gift med Brigader William Halling. Brigader Halling havde en karriere først i danske koloni Trankebar i Indien og derefter i engelsk kolonitjeneste og kom tilbage til Danmark som en holden mand. I 1775 fik han kongelig bevilling til at oprette et stamhus og give godset navnet Williamsborg. Samtidig opførtes herregårdens hovedhus, som det ses i dag. Halling fik lov at ophøje sit gods til stamhus og købte sig et adelspatent. For adelspatentet og storkorset måtte Halling betale 16.000 rigsdalere, der blev brugt til at renovere og brolægge Kongens Nytorv. Det skete i 1777.

Halling blev for øvrigt ikke længe på Williamsborg – han solgte gården og købte Dronninglund i Nordjylland i år 1775. Her fik han ry for at være en bondeplager og berømt for at kræve herremandens ”jus primae notie”: retten til brudenatten med sine undersåtters nygifte. Men det er en an-

den historie, der ikke har noget med Kgs. Nytorv at gøre.

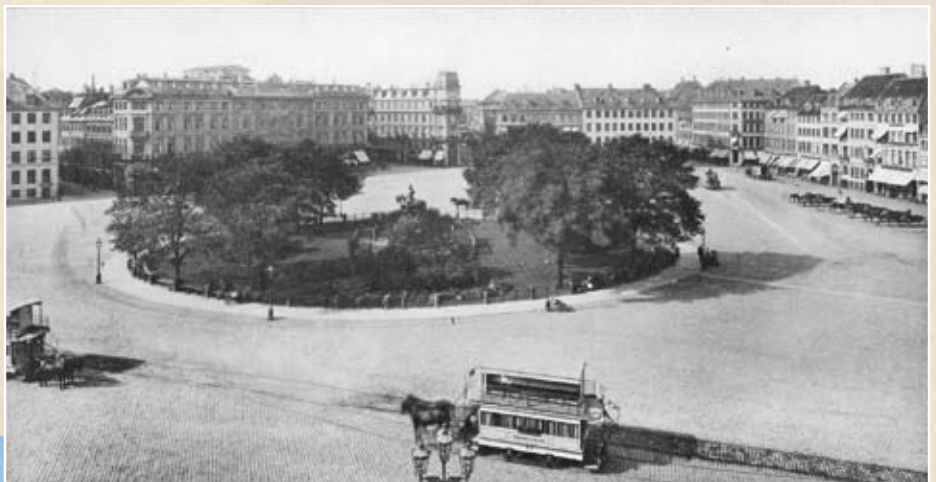
Brolægningen af Kgs. Nytorv i 1779 var i øvrigt ikke den første brolægning af torvet, idet pladsens historie går længere tilbage. Tilbage i 1647 besluttede Christian IV, at Østerport skulle flyttes og voldene sløjfes, og der skulle anlægges et torv i stedet. Pladsen lå dog i flere år ubenyttet hen med halvt fjernede volde og jordbunker. Først i 1670 bestemte Christian V, at pladsen skulle planeres og brolægges, og at grundejerne gerne måtte bebygge torvet – men kun med fornemme huse. Herved blev pladsen endelig til ’Det Nye Kongetorv’. Det var også omkring 1670, at ’Ny-København’ var ved at tage form med Norgesgade (den senere Bredgade) som vigtigste nye gade.

I årene, der fulgte, skød en række palæer

og ejendomme op – hvoraf flere står tilbage i dag. I 1688 indviedes i midten af pladsen et haveanlæg omkranset af en dobbelt træække, der fik tilnavnet ’Krisen’ (eller ”kreds” som det betyder). I midten rejstes en rytterstatue af Christian V.

Kort efter Frederikstadens påbegyndelse i 1749 blev Kgs. Nytorv omdannet til eksercerplads. Der var sket det, at den fornemme plads efterhånden var blevet skæmmet af boder og træskure, som soldaterne havde opført for at supplere deres sold. Krisen med haveanlægget blev sløjfet, træerne fældet, og træskure og boder blev fjernet. Det var i denne periode, at der kom ny brolægning i 1777 – betalt af William Halling.

Trafikken på Kgs. Nytorv blev efterhånden større med hesttrukne vogne, hvis kørsel sled på brolægningen, mange spad-

↑ Figur 2. Kongens Nytorv som det så ud i 1890. Anlægget omkring rytterstatuen er temmelig vildtvoksende og virker meget tilfældig, men brolægningen er helt i orden. Foto: Københavns Bymuseum.

← Figur 1. Williamsborg i Daugård, som det ser ud i dag.

serende færdedes på torvet, og der var ikke en opdeling af trafikken. I 1835 startede man derfor en ombygning af torvet med et rundt haveanlæg omkring rytterstatuen og udenom denne en spadseresti. Torvet fik også belysning, og der kom igen ny brolægning.

Med bilernes komme i 1900-tallets begyndelse blev trafikken efterhånden større og voldsommere, og det blev nødvendigt med yderligere foranstaltninger for de lette fodgængerne. I 1916 blev den gamle Krins genskabt med 4 tætte trægrupper og en blomsterparterre.

I løbet af 1900-tallet var Kgs. Nytorv blevet ombygget med 2-sporede gader hele vejen rundt, med sporvogne både kørende over torvet og med holdeplads. Torvet var efterhånden at ligne med et "inferno". Der var gennem årene flere forslag til, hvordan torvet kunne forbedres.

↑ **Figur 3. Kongens Nytorv set fra taget af Det Kongelige Danske Kunstakademi. Foto: CJH.**

← **Figur 4. Kongens Nytorv i dag med fin brolægning. Foto: CJH.**

I 1991 blev en plan for restaurering af torvet vedtaget, og samme år blev haveanlægget restaureret og Krinsens granitbelægning fornyet. En restaurering af resten af pladsen strandede af økonomiske årsager. I 1998 var træerne så plaget af elmesyge, at de måtte fjernes. Efter en diskussion plantedes 80 lindetræer om Krinsen i 2001.

Efter metroens åbning i 2002 gennemgik torvet som en del af renoveringen en større trafiksanering, hvor kørebanerne blev trukket længere ud ved, at kørslen blev gjort ensrettet. Københavns Kommune havde dog ikke råd til at færdiggøre renoveringen af torvet. I april 2003 meldte der sig imid-

lertid en anonym fond med 50 millioner kr. til brolægningen. Men arbejdet kunne ikke gennemføres så betids, så det var nødvendigt at belægge byggerodet med midlertidig asfalt, således at det nygifte kronprinsepar i 2004 kunne køre i karet over torvet.

Herefter kunne arbejdet gå i gang, og i 2005 var Kongens Nytorv færdig brolagt og fremstod i den smukke udformning, den nu har. Ret hurtigt efter færdiggørelsen viste det sig, at den anonyme giver var Oticon-fonden. Mon det er en tilfældighed, at ejeren af Williamsborg i dag er direktør for Oticon?

1774 William Halling, Jørgen Hvass de Lindenholms svigersøn køber gården. I de forløbne ca. 100 år har ejerne været de samme, som ejede Tirsbæk, og bygningerne fungerer som en ladebygning til Tirsbæk. Det er først nu med brigader William Halling, der bosatte sig på Bryskeborg, at der var forskelligt ejerskab.

William Halling ombyggede hovedbygningen, der fik en tavle med hans våbenskjold og hans kone Maren Hvas's monogram.

I 1775 fik Halling Kgl. bevilling til at give godset navnet Williamsborg.

I anledning af Oticons 100-års jubilæum i 2004 bevilgede Oticon Fonden 50 millioner kroner til renoveringen af Kongens Nytorv i København. Oticon Fondens formål er blandt andet at give støtte til fremme af kulturelle formål – og renoveringen af Kongens Nytorv har i særdeleshed et kulturelt formål.